

POD LIPO

POGOVORI
S SLOVENSKIMI ZADRUGARJI

DRUŽINSKI
MESEČNIK ZA VSE,
KI SO DOBRE VOLJE

LETO III.

ŠT. 5.

LJUBLJANA, 15. MAJA 1926

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

FRAN ALBRECHT: Mojster in učitelj Ivan Cankar. — HISTORICUS: Iz Cankarjeve korespondence. — MILE KLOPČIČ: Bilje. — ČULKOVSKI: Griška Onučin in njegova žrtev. — IVAN VUK: Samo, da ne razžalosti mater. — CVETKO KRISTAN: Wilhelm Liebknecht. — A. K.: O početkih socijalističnega gibanja na Slovenskem. — DR. ERNST GRÜNFELD: Duhovne korenine zadrugarstva. — LISTEK.

„POD LIPO“ IZHAJA ENKRAT MESEČNO V LJUBLJANI.
NAROČNINA ZA CELO LETO DIN 36.—, MESEČNO DIN 3.—.
UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PRULE ŠTEV. 15.

PROJA - KREMA JE NAJBOLJŠA.

DOBI SE V VSEH
PRODAJALNAH.

PRIPOROČAMO
vsem konsumnim društvom

STARO TOVARNO
NOGAVIC IN PLETENIN
ustanovljeno leta 1888.

M. FRANZL & sinovi
LJUBLJANA, Privoz 10

Poštni predal 44. Telefon 425.

A. & E. Skaberne

manufakturna veletrgovina

LJUBLJANA

Mestni trg št. 10

En gros.

En detail.

Ali ste že član
občekoristne zadruge

„STAN IN DOM“
V LJUBLJANI?

Pristopnina Din 50.—
Delež. . . . Din 250.—

Pravi MALINOVEC

in drugi sadni soki, marmelada, „nektar“ esence, eteri itd.

priporoča

SREČKO POTNIK IN DR.
LJUBLJANA, METELKOVA UL.

POD LIPO

LEPOSLOVNI DRUŽINSKI MESEČNIK

LETO III.

LJUBLJANA, 15. MAJA 1926

ŠTEV. 5.

UREDIL ANTON KRISTAN

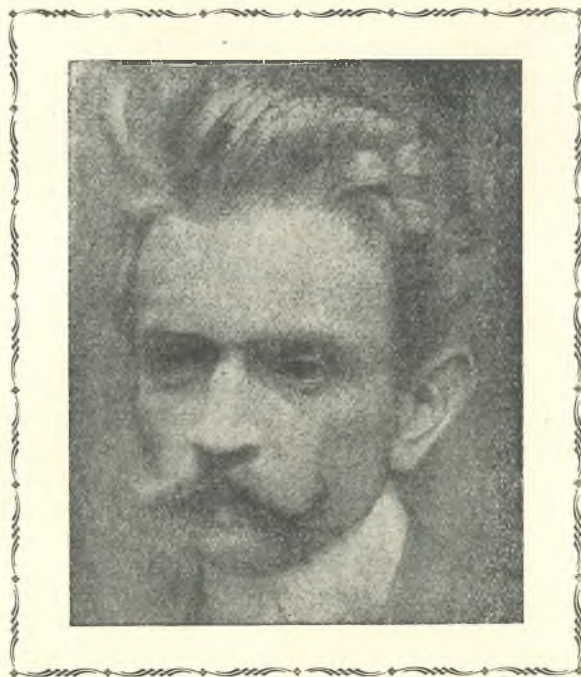

Fran Albrecht:

MOJSTER IN UČITELJ IVAN CANKAR.*

10. majnika letošnjega leta poteče 50 let, odkar se je na Vrhniki rodil pisatelj Ivan Cankar. 11. decembra lani pa smo obhajali že sedmo obletnico, odkar je legel v grob mož, ki je v kratki dobi svojega življenja podaril svojemu narodu

rarnih umetnikov — povedali v svojih najintimnejših pogovorih, kako bridko bi potrebovali njegovo plemenito, svetlo besedo, njegov rezko sikajoči bič. Ni ga več — in mi danes praznujemo njegovo petdesetletnico brez njega, ki bi se ves raz-

toliko bogastva, ustvaril toliko lepote, idejno in kritično tako prekvasil svoj čas ter vse mlajše generacije, kakor noben slovenski pisatelj pred njim. In zgodilo se je, kakor smo temno zaslužili že ob njegovem grobu pred sedmimi leti: Da nam je ta grob ugrabil eno najsilnejših slovenskih življenj, da je za njim zavezala v kulturi slovenskega naroda praznota, ki je ni mogoče izpolniti. Nešteto-krat smo si v teh sedmih letih — v času brezvestne razvratnosti in v naravnost obupnem pomanjkanju pomembnih lite-

živel v krogu svojih mladih prijateljev, sam večno mlad. Bridkost je v naši zavesti, da se nam je zgrudil v letih, ko bi moral stati kakor drevo, obložen z zlatim sadjem, in ustvarjati svojemu ljudstvu svoja najlepša, umetniško najbolj uravnovešena dela, kakršna je naznačil v zadnji dobi svojega življenja, — ta bridkost pa je pomešana z uteho, ki nam jo nudi pogled preko njegovega ogromnega dela.

Dvajset let je pisal, dvajset let mislil in ustvarjal. Dvajset let je v življenju

navadnega človeka kratka doba — v življenju umetnika pa, kakršen je bil Cankar, pomenja taka doba postoterjen napor, potisočerjeno življenje ter ima včasih sekularen pomen. Ivan Cankar ima za slovenstvo sekularen pomen.

Mi danes smo še preblizu njegovemu delu, da bi mogli neovrgljivo dokazati ta pomen. Njegovo delo je raztreseno — a že tedaj, ko izidejo njegovi zbrani spisi, se bo pokazalo, da stoji visok in edinstven v tej naši literaturi. Mi danes še ne moremo oceniti vsega dela svojega mojstra in učitelja. Prekompliciran je, prezagonečen in premnogoličen, da bi mogli prodreti do zadnjih, prepadnih globin Cankarjevega genija. Eno pa smemo trditi brez pretiravanja: Ivan Cankar je med največjimi literarnimi tvorcami slovenskega naroda.

V čem se nam razodeva višina kakega pisatelja? Po moji sodbi v treh stvareh in sicer: v kvalitativni in kvantitativni stvariteljski sposobnosti pisateljevi, v umetniški intenzivnosti in notranji strnjivosti njegovih del in v mnogoličnosti njegove nadarjenosti.

Ivan Cankar je najplodovitejši slovenski pisatelj. V okroglo dvajsetih letih svojega pisateljstva je izdal poleg šestih črtic in povesti 31 knjig (ki jih ne bom navajal, ker jih poznate), od katerih nobena ni brez umetniške vrednosti. Vsaka nosi na sebi pečat svojega mojstra. Umetniška intenzivnost njegovih številnih del morda ne vsebuje notranje dinamike Prešernovih umetnin, a v nekaterih svojih delih se brezdvomno tesno približuje tem umetninam, da jih jim je mogoče staviti po boku. Mislim tukaj predvsem „Podobe iz sanj“, to zbirko najtišjih slovenskih besed, premnogo črtic iz knjige „Moje življenje“ in nekatere krajše satire, da ne omenjam njegovega mladostno - zanosnega „Križa na gori“, „Tujcev“ in „Bele krizanteme“.

Tretji kriterij pisateljeve višine, sem dejal, je mnogoličnost njegove nadarjenosti. Kdo je mnogoličnejši v naši literaturi od Ivana Cankarja? Kdo lahkotneje, skoro suvereno ovlada vse raznotere panoge literarne umetnosti? Kot mlad dijak piše pesmi in novele, koncipira drame, prične s triindvajsetim letom izdajati svoje prve knjige, ki se vrste leto za letom, z najraznovrstnejšo vsebino, vse do konca njegovih dni. Tu so prvi verzi, sila nežni in mehki, malce heinejevski, a

z živim čuvstvom prožeti; tu so novele in povesti, z večnim nemirnim popotnikom, tam poosebljenim hrepenenjem, ki je neusahljiv vir vsega človeškega ustvarjanja na zemlji; tu so njegove kritike, tako subjektivne, kakršne sme pisati samo mož take osebnosti, kakršna je bil on; tu njegovi bleščeči eseji, kakršen je epilog k novi izdaji „Erotika“; tu — njegove polemike, izlivi čistega, umetniškega duha, prožete s srdom in ogorčenjem, kakršnega je zmožen izraziti samo užaljeni nraštveni patos velikega umetnika; tu — njegovi ostrobrušeni feljtoni, ki jih najdemo v „Vinjetah“; tu — njegovi satirični spisi, ki s perečim sarkazmom žigosajo slovensko javnost, to laži-rodoljubje s svojo gnilobo in zlaganostjo v politiki in umetnosti, to laži-nacionalnost, lažimoralo, to filistrsko omejenost, samozadovoljnost, breznačelnost in sebično brezsrčnost; vse to biča pesnik s tako vehementno, neukrotljivo in razljučeno ljubeznijo, kakor nihče pri nas do tedaj; v tej stopnjevani sili, ko jo razvija do nečudenih višin, presega pesnik samega sebe, razširi krog zakotne omejenosti slovenskega filistra v občečloveški problem nraštvenih vrednot in se s tem uveljavi za enega največjih slovenskih satirikov; zakaj njegova satira je globoko etična in brezosebna, od stvari same razvnet, ne od osebne mržnje; tu spet niz dram — od komedije preko resne drame in groteskne farse do lirične dramske pesmi — drame, te najbolj zagonetne in komplicirane pesniške oblike, ki ne zahteva od pisatelja samo bogate umetniške invencije, marveč tudi obilo čisto formalnega, tehničnega znanja, ki jih pričinja graditi dvajsetletni avtor, nekako iskaje sprva, in formalno in idejno pod tujimi vplivi, a vendar že z neko samosvojo umetniško dovršenostjo in sigurnostjo, ki razodeva rojenega dramatičnega oblikovatelja; tu so končno njegove velemojstrovine — njegove črtice, podobe in slike in izpovedi — oblika, ki jo je gojil pesnik zlasti v zadnjih letih svojega življenja, pogrezajoč se v zadnje prepade notranjih svetov, segajočih v onostranstvo, v katerih je ta poet hrepenenja in sanj našel svoj najčistejši, najtočnejši, najbolj izbrani, občečloveški izraz in zvok. Vse to — in še mnogo, mnogo več! Koliko obilje, kakšna mladost!

Ta bogata in plodna mladost, se zdi človeku, je kar sama rodila toliko drago-

cenih sadov, igraje bruhala svoje plamene, ustvarjala misel in lepoto brez truda in napora. Toda to ni tako. Ivan Cankar sam nam neštetokrat zatrjuje, s kolikim naporom se spočenja in oblikuje v njem misel, kako bolešno in mukoma se mu trga beseda od srca, preden privre na dan. Mnogokrat nam je povedal, kaj je naloga njegovega življenja. Naloga mojega življenja, je dejal, je delati in misliti. Iz tega spoznanja, v katerem je končno vsebovan življenski smisel vsakega razumnega bitja na zemlji, se da razložiti veliko delo, ki ga je opravil za svoj narod. Iz tega spoznanja je nadalje razvidna njegova globoka resnost in neizprosna strogost, s katerima je pojmoval svoj pisateljski poklic. Ne, Ivanu Cankarju njegov pisateljski poklic ni bil v zabavo in igrabo, zato ga tudi ni izvrševal v zabavo in razvedrilo. Bil je to ukaz duše, ki mu je slediti in slediti moral. Vedel je, da je najvišja borba na svetu boj za resnico, najvišje ustvarjanje na zemlji ustvarjanje lepote. Zato se je boril za resnico in ustvarjal lepoto. Kajti zavedel se je, da je v bistvu človeka to, da mu ni potreben samo telesni, temveč tudi duhovni kruh. In on je sipal svojemu narodu ta kruh — kruh resnice in lepote — kakor blagoroden in darežljiv dobrotnik. Hvala mu za to!

A Ivan Cankar ni bil samo najbolj čistokrvni umetnik med nami — z visoko etičnostjo svoje osebnosti sega preko okvira svoje dobe, sega v bodočnost, do nas. Do nas, ki si po tem strašnem petletnem klanju mukoma prizadevamo, da stešemo svojemu domu in človeštvu nove temelje, da preobrazimo svoje duše v smislu najplemenitejših njenih nagonov, da približamo človeka zopet človeku. V tem stremljenju nam mora biti visoka notranja osebnost Ivana Cankarja svetel vzor in vzgled. Kajti on je hranil v sebi neustrašen pogum, kakršnega ni danes med nami; bil je širok, nevezan duh, svobodnjak v najširšem pomenu besede; ni bil človek kompromisov. Bil je v naši moderni dobi prvi med nami, ki je vedoma in z vso svojo bojno zavestjo ločil luč in senco, iskreno besedo od zlagane fraze, pravo čuvstvo od narejenega afekta, poštenost od licemerstva, resnično umetniško intuitivno doživljanje od rokodelskega, brezdušnega šušmarstva; z ostro črto je ločil duha od ne-duha in se z vso svojo etično borbenostjo postavil ob bok prvega ter napovedal drugemu neizprosno

boj, ki ga je bil častno, pošteno in zelo uspešno do konca dni svojega življenja.

Bil je socijalist — a ne politik in strankar dogme in doktrine. Dogmo in doktrino sovraži vsak umetnik. Bil je socijalist, ker je to po vsem svojem prirodnem čustvovanju, svetovnem naziranju in svoji pravicoljubnosti moral biti! A dal je svetovnemu socijalizmu eno najlepših njegovih legend, legendo o „Hlapcu Jerneju in njegovi pravici.“

V današnji jubilejni predstavi — ki jo poste videli v eni najskrbnejše izdelanih vprizoritev, kar je šlo Cankarjevih del preko slovenskega odra — se vam bo že predstavil ves pisatelj, kakor je zorel in dozorel. To je prva mojstrska igra Cankarjeva. Triindvajsetleten fant je koncipiral to komedijo — a kako lahkotno obvladanje forme, kako prodirno — oster pogled v življenje in njega napake, kako mojstrsko risano sozvanjanje prizorov in dialogov! Koliko žolča v tem mladem srcu!

Kaj je hotel Cankar s to svojo komedijo? Naj govori on sam, kakor je bil pisal v svojem objestnem in porogljivem fantovskem tonu svojemu bratu Karlu: „Obrcal sem“ — pravi — „vse slovensko naprednjaštvo, liberalnost, patrijotično navdušenost in globoko ljubezen do „preprostega“ naroda. Naslov komedije bo „Za občini blagor.““ A Cankar je dal več, nego samo brce. Pokazal je na veliko socialno zlo, pokazal na politiko, slabo politiko. Na politiko, ki ne sloni na globokih etičnih temeljih, na resnici in človečnosti, marveč je zgrajena na plitki, kužni laži, na osebni koristolovstvu in na neznačajnosti. Na politiko je pokazal, ki ji ni cilj, vzgajati iz svojih pristašev svobodne široke ljudi, temveč omejene neznačajne strankarje. V tem duševnem in moralnem zakotništvu, ki je mogoče ne samo v Sloveniji, marveč v vsaki slovanski družbi, — pravi inozemska kritika, ocenjujoč to delo — tiči gogoljevska nesmrtnost te komedije.

In on — Ivan Cankar — je imel pravico, razgrniti pred nami tako obtožujočo sliko moralne pokvarjenosti in neznačajnosti, govoriti tako trpke in bridke besede. On je smel to. Kajti on je ostal z načajan do konca svojega življenja. Zato: slava njegovemu duhu!

* Govor na dijaški proslavi Cankarjeve petdesetletnice v Nar. gledališču v Ljubljani. Vprizorila se je komedija „Za narodov blagor“.

Historicus:

IZ CANKARJEVE KORESPONDENCE.

Ivan Cankar je bil socijalni demokrat. S soc. dem. stranko, njenim uredništvom in vodilnimi krogi je bil v stalnem stiku že od 1898. leta. (Glej „Pod lipo“ III. letnik, str. 41.)

L. 1907. pa je nastopil kot kandidat jugoslov. socijalno-demokratske stranke v litijskem okraju, kamor spada tudi Zagorje. Volitev se je vršila 14. maja 1907. Rezultat državnoborskih volitev 1907 je bil sicer prav časten za soc. demokracijo. Njeni kandidatje so dobili 1,046,000 glasov in 86 poslancev. Na Kranjskem je bilo glasovalo za socijalne demokrate 5030 oseb (7.2%). Ivan Cankar je dobil 1302 glasova, največ med soc. dem. kandidati. Kandidirali so takrat še: v logaškem okraju Josip Kopač (1137 glasov), v ljubljanski okolici Josip Petrič (991 glasov), v radovljiškem Anton Dermota (791 glasov), v postojnskem A. Mozetič (168 glasov), v mestu Ljubljani pa Etbin Kristan (641 glasov).

Ivan Cankar se je zgodaj odločil za kandidaturo. V posebnem pismu je že konec januarja 1907 pritrldil ponudeni kandidaturi, — žal tega pisma v strankinem arhivu ni, tudi ne brzojavke, s katero je nekako prekliceval kandidaturo. Pač pa so ohranjena pisma, ki jih je pisal 9. febr., 22. febr. in 27. febr. 1907 v zavedi kandidature.

Prvo se glasi:

Velecenjeni gospod!

Mogoče je, da ste pač dobili mojo prenačljeno brzojavko, pisma pa ne, ker nisem vedel natankega naslova. Ako se je to zgodilo, tedaj bi bila zmešnjava velika. Zato Vas prosim, sporočite mi n kratko, kako je. V prvem pismu sem Vam pisal, zakaj sem sprejel kandidaturo za litijsko-radeški okraj in kako se je zgodilo, da sem odposlal tisto brzojavko.

Z lepimi pozdravi

Ivan Cankar l. r.

Dunaj, 9. febr. 1907

Drugo pismo:

Dragi Kristan!

Prosim, naročite vendar administraciji, da naj mi pošlje nekaj zadnjih (morda vse letošnje) številke „R d. P r a -

* Pisano Etbinu Kristanu.

p o r a“. Ali ste že izdali volilni oklic slovenske soc. demokracije?

Moji prijatelji mi pridno jemljejo veselje — jaz pa sem morda baš zato še-le nekaj veselja dobil! Bolj častno je, dobiti le deset glasov, nego pa ostati za pečjo in godrnjati nad klerikalnim „zmajem“!

Če oklica še niste objavili in če ni že prepozno, mi ga morda prej pokažete.

Z lepimi pozdravi

Ivan Cankar l. r.

Na Dunaju, 22. febr. 1907.

Dunaj XVI Lindauerg. 26/II. 19.

Tretje pismo pravi:

Dragi Kristan!

Najini pismi sta se srečali. „Rdeči Prapor“ sem včeraj dobil in veseli me, da je tako dobro pisan. Kadar bo dnevnik, razpolagajte z mano, dokler treba, zastonj.

Ako še niste odpotovali, tedaj tôle zaradi sestanka: najljubše bi mi bilo, če pridete k meni na dom; stalnega lokala nimam, v kavarni Beethoven pa bi se zaradi družbe ne mogla veliko razgovoriti. Doma sem zmirom dopoldne in pa popoldne od 4½ dalje. Najljubše mi je seveda, če mi morete natanko sporočiti, kedaj pridete.

Tista neumna notica v „Slovcu“ o Čobalovem shodu v Zagorju me je nekoliko osupnila. Ko bi vedel Čobalov naslov, bi mu sam pisal. Notica je bila najbrž zlagana, saj si Čobal vendar ni mogel misliti, da bom 17. t. m. že v Zagorju.

Z lepim pozdravom in nasvidenje

Ivan Cankar l. r.

Dunaj, 27. febr. 1907.

— Protikandidat v litijsko-radeškem okraju je bil za klerikalce Povše, ki je dobil 4751 glasov.

*

Prav zanimivih je dvoje pisem Ivana Cankarja, ki sta tudi po vsem naslovljeni na Etbina Kristana in se nahajata v arhivu.

Prvo se glasi:

Dragi Kristan!

Za majski list Ti gotovo pošljem; najbrž pošlje tudi Zupančič, ampak (saj ga poznaš) sigurno ni.

Zdaj sem živel v takih nemirih in neprilikah, da sem bil večjidel zaradi tega bolan in da tudi nikomur pisal nisem; naj mi Tvoja gospá nikar ne zameri.

Malo boljše je že in mislim, da bom spet hitro delal. Saj že komaj vem, kaj bi najprej zagrabil — mnogo sem zamudil in zafrečkal. Toda roman za „Matico“ mora biti v redu do Velike noči.

Tudi zbirko „Na Golgato“ že pripravljam — Schwentner me je tirjal zanj. Knjiga bo precej obsežna in jaz sem je že zdaj vesel. Treba jo bo delavcem posebej priporočiti, ker bo na vsaki strani „aufreizend“.

Zadnjič je bil Kopač tukaj, pa je — po Jakličevem poročilu — pripovedoval različne reči o stvareh stranke. Nekoč se je namreč tukaj razglasilo, da iščejo v Trstu urednika; jaz sem tedaj rekel Jakliču, naj le piše tja, da bi jaz prišel, če bi količkaj pošteno plačali. Zdaj ne vem o vsem tem ničesar drugega, nego nekaj neautentičnih zgodb. Če Ti veš kaj več, mi povej.

Zdi se mi, da se bom vendarle ženil. Morda celó kmalu — takoj po Veliki noči. Naj vse drugo v miru počiva — človek je star in tudi sam časih rabi mirú. Saj sem že res sit tega kolovratenja. Na svatbo Te bom že še oficialno vabil!

Ne vem kako je to — o „gospodarski stranki“ ne mislim tako milo kakor Ti. Vseeno je po mojem, če je Ravnikar sklepal pakt ali ne — že to je dovolj, da je v družbi z Gregoričem kandidiral in da je reflektiral na klerikalne in nemške glasove. In to ob glavni, ne ob ožji volitvi!

Ali mi ne moreš povedati kako napreduje „Tiskovna zadruga“ in če bo sploh kaj z njo? To večno „plavanje“ mora biti že moritev za vse skupaj, če kmalu ne bo kremenitega fundamenta.

Individualista pozdravi, če ga srečaš. Mislim sem mu že pisati, pa sam ne vem, čemú tega nisem storil. In kadar se bo anarhizma naveličal, naj mi sporoči.

Jaklič je menda že doli, pa mi še nič ni pisal. Morda ga kaj vidiš.

Tvoji gospéj najlepši pozdrav, tudi Tvojemu vrtu; in vsem blagim ljudem.

Tvoj prijatelj

Ivan Cankar l. r.

Na Dunaju, 26. marca 1908.

PS. Gospéj bom v kratkem pisal.

Drugo je sledeče; pisal ga je iz Slovenskih goric:

Dragi Kristan!

Ne vem, če Ti je znano, da je ptujski Linhart izdal brošuro „Der Abwehrkrieg des unterländischen Deutschtums“. V tem pamfletu je zlorabil moje ime, mimogrede tudi Dermotovo in Lončarjevo. Jaz sem zoper to neumno zlorabo napisal kratko notico v celjski „Nar. Dnevnik“. Nato se je Linhart razkoračil v „Štajercu“; med drugim je tudi rekel, da lažem, če ga imenujem renegata. — Zdaj res ne vem, kako bi. Neprijetno bi bilo prepirati se s tem človekom; ali tudi ni prijetno, da ga pustim psovati, kakor se mu hoče. Tukaj vidim, da ima ta človek vendar kolikortoliko vpliva in da je njegovo pisanje bolj demoralizujoče kakor narodnjaško in klerikalno skupaj. Jaz bi bil vesel, če bi se ga že enkrat moglo in hotelo občutno prijeti in to od strani, da bi ga res zadelo. Meni se sploh čudno zdi, da „štajercijanstvo“ z Linhartom vred še nikoli ni bilo omenjeno v „Rd. Praporu“. Jaz sam bi se ne hotel prerekati ne s takim listom, ne s takim človekom, političen list pa to lahko stori in ima povodov v izobilju. Saj nam, ki nam je draga kultura narodova, vendar ne more biti malovažno renegatstvo. Preberi tisto brošuro, ki sem jo omenil, potem morda kaj ukreneš. Poglej tudi tisto notico, ki jo je Linhart v „Štajercu“ posvetil meni. — — —

Tukaj živim zelo prijetno med prijetnimi ljudmi. Prav koristno je, da sem spoznal te Slov. Gorice. Začetkom prihodnjega meseca se vrnem v Ljubljano in prinesem dramo („Lepo Vido“) seboj. Nič kaj nisem zadovoljen z njo, pa šund le ni.

Ker imam precej prostega časa, si pustim brado rasti. Pa tudi s to nisem zadovoljen; ni ne črna, ne rjava, ne ruмена kakor „Edinost“!

Ali Ti je kaj znano, če je bil Zupančič zadnje dni v Ljubljani?

Najlepše pozdravlja Tebe in gospo

Ivan Cankar l. r.

30. XI. 1910, Sv. Trojica v Slov. Goricah.

V strankinem arhivu je tudi Cankarjev rokopis predavanja o Trubarju: ne vem, ali je bilo kje objavljeno to zanimivo predavanje ali ne. Zdi se mi, da je prav, če ga „Podliparjem“ sporočimo.

Glasi se:

C. p.!

Ob stoletnici Prešernovi je napisal Zupančič pesem, ki naj jo beró mladi ljudjé vsakokrat, kadar praznujejo spomin naših velikih mož. Samo mladi ljudjé naj jo beró! Za tiste, ki so kljub svežemu licu stari v srcu, v mislih in v pogumu, — za tiste ni pisal Zupančič. — Z brezprimernimi besedami je tam povedal, da je delo in življenje vseh naših velikih bojevnikov in mučencev last in bogastvo tistih, ki to življenje, to delo, ta boj nadaljujejo. In tistih, ki so močni dovolj, da uživajo delež vsakega resničnega in poštenega boja. Ta delež, visoko in zaslužen plačilo, se imenuje trpljenje.

Ne dajmo se motiti, ne preslepiti! Ob Prešernovi stoletnici so se polastili Prešerna taki ljudjé, ki niso imeli v resnici in v svojem srcu prav nobene stike z njim — ki so bili z vsem svojim življenjem in delom Prešernu bolj tuji, kakor svoje čase njegov cenzor. Pravi sinovi in vnuki Prešernovega duhá niso slavili svojega mojstra in učitelja z navdušenimi narodnimi kroki, temveč slavili so ga in ga slavé na enostaven način, da hodijo za njim in nadaljujejo njegovo delo.

Kar se je takrat godilo, to se bo godilo tudi letos, v Trubarjevem letu. Še predno je to leto napočilo, so se že oglašali različni ljudjé, ki ne morejo živeti brez odborov in odsekov in ki so kratkomalo vzeli Trubarja v zakup. Meni se skoro dozdeva, da je tem korenitim narodnjakom, (ki hodijo okoli in iščejo, kaj bi slavili), edina skrb in edino veselje le to, da se porodi na Slovenskem v enem letu dolga vrsta novih predsednikov, podpredsednikov, tajnikov in drugih nepotrebnih ljudi. O Trubarju samem imajo neko temno slutnjo; tisti, ki ne vedó ničesar o njem, ga smatrajo za navdušenega antiklerikalnega narodnjaka. Tisti pa, ki so nekdej slišali o reformaciji na Slovenskem, morejo na tihem in globoko v srcu Trubarja edinole sovražiti!

Zakaj tako je dandanes na Slovenskem: večina ljudi, ki bodo hrupno in javno slavili Trubarjev spomin, nima v sebi ne sence Trubarjevega duhá, ne kapljice Trubarjeve krvi! Da so živeli takrát, bi bili šli s Hrenovo procesijo in bi stali ob grmadi, kjer so gorele Trubarjeve postile in Dalmatinove biblije! — Strašna je ironija zgodovine: v letu, ko

slavimo spomin velikega našega reformatorja in revolucionarja, je slovenski narod najbolj papističen izmed vseh narodov evropskih. Tega je kriva v velikanski meri strahopetnost, neodkritosrčnost in kratkovidnost takih naših čudežnih antipapistov, ki bodo letos Trubarja slavili! — Dobro vem, da je še mnogo drugih vzrokov tej žalostni resnici, da so slovenske dežele dandanašnji kakor črn madež na avstrijskem zemljevidu. Ampak poglobitvi vzrok je brez pogumnost tistih, ki bodo častili z besedo Trubarjev pogum.

Posebno jasno se je pokazalo lani in letos, kako lahko je različnim rodoljubom, da zlezejo brez pomisleka pod kuto. Človek že komaj vé, če naj ne pozdravi s „hvaljen bodi Jezus Kristus“ prijatelja, ki je še včeraj klical „stran s papisti!“ Jaz imam takih izkušenj. Ljudjé, ki bi bil prisegel nanje, romajo zdaj kar s procesijo v breznačelnost. Oni pravijo, da se „prilagodévajo danim razmeram,“ ter psujejo to prilagodevanje z različnimi, večjidel latinskimi nazivanji. Jaz pa, ki razumem latinščino v zelo majhni meri, sem takih misli, da breznačelnost le enostavno imenujemo breznačelnost. Toliko je gotovo, da stojimo danes, baš v Trubarjevem letu, na eni izmed najbolj žalostnih in sramotnih stópnic našega narodnega razvoja.

To so ob slavnostnem večeru grenke misli. Ampak zdi se mi, da jih je bilo treba povedati. Toliko bolj potreba, ker le iz spoznanja resnice raste pravi mladostni pogum in raste z njim upanje v krepko in solčno prihodnost. Bodí kakor je in kakor hoče — mladina ostane in z njo ostane brezobzirni pogum, ostane odkritosrčnost in moč. Le ona imá pravico, da slavi bojevnika in njegove tovariše-mučenike, le tista mladina, ki nadaljuje in bo nadaljevala njegovo delo. Kdor se je prilagodil klaverni sedanjosti, kdor ni pripravljen, da daruje svojo družabno in politično karijero svojemu srčnemu prepričanju, tisti naj pusti Trubarja pri miru ter naj slavi Hrena, njegove kanonike in njegove grmade! — Mi bomo opravili brez njih in brez njih bomo zmagali!

C. p.

Dovolite mi, da vam preberem tisto pesem Zupančičevo, o kateri sem vam povedal. Nató še eno, katero je zložil v spomin pesniku Aleksandrovu — Murnu

— enemu izmed naših bojevnikov-učen-
cev. Tudi ta pesem sodi v nocojšnji ve-
čer. Zakaj nikjer kakor v tej pesmi ni
tako globoko in jasno izraženo — kako
raste iz bridkosti spoznanje in iz spozna-
nja pogum.

Naposled, če bo časa in če vam ne

bo dolgčas, pa vam preberem še kratko
črtico, ki sem jo sam napisal. Iz Zupan-
čičevih pesmi boste slišali silo in glas bo-
jevnika; v svoji črtici pa bi vam rad po-
kazal tisto smešno in klaverno ozračje,
v katerem bodo letos vzklike različne
Trubarjeve slovesnosti.

Mile Klopčič:

BILJE.

I.

Kolikokrat sem jim že govoril, pa me niso razumeli.
Še ko sem molčal, so molčali
in me molče vpraševali s svojimi uprtimi pogledi.
Jaz pa sem dobro videl, da moj molk in moje besede niso šle mimo
Zdaj ne molčim več; govorim, govorim kot bi tolkel s kladivom.
Tako sem nekoč gledal mizarja,
ki je tolkel, dokler ni žebelj trdno ždel v lesu.
Le da jaz morda tešem šele zibel.
A kdo jo bo razgibal?

II.

Tako na večer se mi zoži stena in zniža strop.
Vse drugo je daleč. Le rdeči abožur je blizu.
Tedaj mi je kot v celici jetnišnice:
na rdečem obzorju deset črnih križev rešetk.
Ta večer jih je le troje, troje v oknu.
A Kristusov in njihovih teles je več.
In rabljev je več.

III.

Ko sem še kot otrok spoznal temne ciprese,
sem se otrok prestrašil:
spoznal sem jih temne in na pokopališču.
In ko sem zagledal tamarisko, je bila v cvetju.
Vzljubil sem jo kot fant dekleta,
ki mu v temi najde ustne, da odgovore njegovim.
Ko pa sem spoznal brezo, je bila tamariska ocvetela.
Ostal je v meni strah pred cipreso
in vera v brezo: njene veje molijo zemljo.

IV.

Gledal sem balet. Nato sem stopil na ulico.
Tedaj me je prevzel sram, da sem človek:
po ulici je šel sprevod,
troje ljudi, dvoje kruljevih.
Čul sem verige, čul sem proteze.
(Lesena noga je bila široko razhojena).
In na vsaki strani po en bajonet.
Jaz pa sem bil gledal gola bedra balerin v sinji luči,
in poslušal poskočne takte klavirja izza rdečih kulis.
Vse to je bila laž, gnusna laž, prevara.
(V loži je sedel gentleman z demantno iglo v kravati,
metal je na oder cvetje, mlasketaje z ustni,
pri čemur so se mu izdajali zlati, oslinjeni zobje).
Ti, ulica, pa si nam porok,
saj bijejo po tebi lesene, široko razhojene noge.
Kadar pa boš most iz predmestja v mesto,
kako nama bo takrat, o ulica?
In kako bo človeku iz množice?
In kako, kako onemu z demantno iglo?

Čulkovski:

GRIŠKA ONUČIN IN NJEGOVA ŽRTEV.

(Dalje.)

Šiht se je zdel Grišku kakor cela večnost. Enkrat je vprašal sodelavca, ki je na bremsbergu pri nižjem rovu čakal na praznega:

„Koliko je ura, tovariš?“

„Dvanajst,“ je odgovoril ta. „Ali mi sliš, da pojdeš že domu? No, počakaj. Še šest ur!“*

Grišku je bilo kakor da je obsojen na dosmrtno prisilno delo v sibirske rudnike.

„Koliko sta jih že vidva spustila?“ ga je vprašal sodelavec.

„Šest,“ je odgovoril Griška.

„Ha, ha! Ali čakata na škrata, da vama bo pomagal? Midva jih imava že enajst!“

Griško je stresel mraz. Po bremsbergu je vel tenak zračni tok podzemske zračne cirkulacije. Ker je bil ves razgret in moker, se je ogrnil z jopičem, boječ se še prehlada. Ko se je ustavil prvi prazni voziček na pločniku, ga je odpel, obrnil in odrinil na izkop.

Končno je vendar prišel čas, ko je Lebedev vrgel orodje iz rok, vzel iz telovnika železno žepno uro ter izjavil, ta je za danes „šiht“ končan. Šla sta, da se oblečeta. Griška je trpel strašno žejo; tisti ostanek čaja je že v prvih urah izpil, a iti doli v glavni rov, kjer je stal sod z vodo ni imel časa in si tudi ni upal, boječ se, da bi sam ne našel več nazaj. V rovu je na nekem mestu curljala iz skale sluzasta voda; nabral jo je v perišče in jo pil, ali postalo mu je po nji slabo ter je pozneje raje trpel žejo, kakor da bi se je še posluževal.

Iz vseh rovov na desno in levo od bremsberga so se začele pojavljati medle lučice, ki so se bingljajoč spuščale navzdol v glavni rov, kjer so se pridružile k njim še druge, ter se v dolgi procesiji pomikale proti oddaljenemu šahtu. Med potjo se je oživiljal pogovor: rudarji so si pripovedovali o vseh dogodkih in uspehih končanega šihtha, o kakovosti premoga, o sigurnosti stropov, o prepirih s pazniki in

* V ruskih rudnikih so delali do revolucije še po dvanajst ur. Šele z revolucijo 1917. leta je bil uveden osemurnik. Izjema je bila v gotovih slučajih samo pri akordnih delavcih.

o višini pričakovanega zaslužka. Obenem so se reševala med potjo tudi rodbinska vprašanja, dnevne senzacije in škandali v naselbini, ter vojna in politična vprašanja.

„Ali že veste, da je Petruhova ušla s tistim ciganom, s tistim Voronovim? Zakaj ga ni Petruhov napodil prvič, ko je prestopil njegov prag? Zdaj pa ima —!“ je pripovedoval mlad rudar. Pocukal je pred seboj idočega za jopič in ga vprašal:

„Kaj praviš ti k temu, Serjožkin?“

„Ah, kaj me brigajo babje zadeve!“ se je obregnil ta.

„No, no! Kaj si pa tako nataknen danes?“

„Tudi ti bi bil, če bi bil v moji koži. Ni več pravice na svetu. Danes je bil pri meni inženir. Gledal je in meril po izkopu, nato pa izjavil, da imam dovolj po štiri rublje od metra, da je preveč pet rubljev, kakor smo se prvotno dogovorili. Premog pravi, da je mehke in se lahko koplje, popravil da nimamo nobenih in praznih voz, da nam je dovolj na razpolago. Ko bi hudič enkrat sam hotel prebiti en šiht v tisti luknji, bi gotovo drugače govoril. Gledati, kako drugi delajo, res ni težavno in na papirju so metri čisto drugačni kakor v jami.“

„Imaš prav,“ povzame prvi, „gospodi nikakor ne gre v glavo, da bi smel delavec kdaj kako kopjejko več zaslužiti, kakor porabi za kruh in za čaj. Pehamo in mučimo se v tem prokletstvu vse svoje dni edino za to, da si ohranimo golo življenje, s katerim poljubno razpolagajo te pijavke!“

Slišale so se ostre besede na naslov gospode, ki da se v mestih šopiri in uživa za njihove krvave žulje. Tu in tam se je slišal resigniran vzdih.

Za trenutek so vsi utihnili; nato pa je nek rudar, kateremu ni bilo mogoče spoznati obraza, (tako je bil umazan od črnega prahu), prvi zopet spregovoril ter skušal dati pogovoru drugo smer.

„Pomislite, Nemci so že zavzeli Varšavo. Sedaj se pomikajo proti Rigi.“

„Lažeš!“ mu je ugovarjal tovariš. „Take vesti razširjajo nalašč naši sovražniki da bi nas s tem zmedli in omalodu-

šili. Vsi časopisi so podkupljeni. Še celo na carskem dvoru imajo svoje špijone.“

„Pst! Ne govori tako glasno!“ so ga svarili.

In z znižanim glasom je nadaljeval:

„Naš batjuška Nikolaj je revež. Njegova žena, carica, je Nemka. Potem si lahko mislite, s kako odločnostjo se vodi boj proti Nemcem. Še celo žito dobivajo iz Rusije potom „nevtralnih“ posredovalcev, sicer bi bili že davno izgladovani.“

„Je že res,“ skuša dokazovati umazani, „da Nemcem primanjkuje kruha, a vzlic temu že tretje leto ne moremo nič opraviti proti njim. Samo pomisli, kako so učen narod, kakšne imajo tam tovarne; rudnikov je še enkrat toliko ko pri nas, ladje imajo take, ki pod vodo plovejo, da jih nihče ne vidi in topove take, da z njimi na sto vrst daleč streljajo in s tremi streli razrušijo lahko cel moskovski Kremelj. Boš videl, da ne bomo nič opravili proti njim.“

„Da, če bi bili vsi tako malodušni kakor si ti. A pomisli da je nas, z našimi zavezniki vred, čez eno milijardo ljudi, da imamo na naši strani celo Ameriko, da so naši zavezniki mogoče še bolj učeni in prebrisaní, ko Germanci in da na naši strani ne bo kruha zmanjkalo, pa če je še deset let vojna.“

„Kaj pa naš vojni minister Suhomlinov in njegovi pajdaši, ki so nas Nemcem prodali?“ je pristavil zdaj nekdo ironično.

Ivan Vuk:

SAMO, DA NE RAZŽALOSTI MATER.

(Dalje.)

Marko ni umaknil pogleda pred materinimi očmi.

„Hočem zaslužiti, da ne boste lačni,“ je rekel in v njegovem glasu je bila odločnost.

Mati se je zasmejala in zaplakala.

„Kako boš zaslužil, otrok, še tako majhen.“

„Še manjše sem videl, pa so služili,“ je odgovoril. „V Beogradu sem jih videl.“

Mati je objela glavo svojega prvorojenca. Čutil je, kako je njeno lice vlažno in kako stiska ustnice zadržavajoča jok.

*

Strašno se je zdelo materi-vdovi, ko je odhajal njen prvorojeni. Sama ni mo-

„In pa propalica, konjekradec Rasputin,“ je pripomnil umazani, „ki se vlačí z vsemi ženskami na carskem dvoru? Pravijo, da je čudotvorec in da more samo on ohraniti carjeviča pri življenju. Jaz pa pravim, da je vse skupaj goljufija in škandal!“

Lebedev, ki je do zdaj molčal, je tehtno pristavil: „Jaz pa samo eno rečem: dosti je že teh neumnosti in krvoprelitja, teh muk in nešteti h žrtev, in mi je vseeno kako se konča, samo da se konča. Že sedaj ne dobivamo kruha, kolikor bi ga rabili, ne pa, da bi ga bilo še za deset let dosti. To vam povem, če se v Petrogradu kmalu ne spametujejo, si bo pa narod sam napravil mir!“

„Tako je!“ je živahno pritrjevala večina.

Podobni pogovori so se slišali pri vsaki priliki, kjer se je sešlo več delavcev bodisi pri delu, na poti ali doma v barakah, le s tem razločkom, da se zunaj niso vodili tako glasno in s tako odkritosrčnostjo, temveč potihem, z opreznostjo, oziraje se pri tem na vse strani, če se ne nahaja kak nepoklicanec v bližini. Bali so se celo lesenih sten svojih koč, in plovov, kakor da imajo ušesa in bi jih mogli izdati. Kadar so si hoteli povedati kako važno novico ali reševati kako tehtno vprašanje, so se umikali proč od naselbine, tja ven v samotno širno step, kjer so na horicontu že kilometre daleč lahko opazili vsako bitje, ki bi se jim bližalo.

(Dalje prihodnjíč.)

gla verjeti, da je podlegla njegovim besedam in prošnjam, ter mu dovolila.

„Kako mu bo, otroku, v tistem mestu,“ je govorila, ko je izginil izpred oči.

„Obiščem ga,“ je rekla Beda. „Ker je naš, ga obiščem.“

„Ne predrzni se,“ je rekla mati strogo. Tu ostani, kjer si. Do njega nimaš pravice.“

Beda se je nasmejala.

„Do vseh, ki iščejo kruha, imam pravico.“

„Brez srca si, Beda in ne gane te niti otroška požrtvovalnost.“

S suho brado je kimala Beda.

„Brez srca sem... Ni mi zrastle in zato sem brez njega“... —

Marko je prispel v Beograd. O kako je lepo to mesto in kako veliko. Gledal je in se čudil. Ko je bil z očetom, ni videl vsega tega, kar vidi danes. Koliko gospodov hodi po ulici. In lepe gospe se tam sprehajajo, in se smejejo, kakor da so sami angeli. Ko gredo mimo njega, prijeten vonj mu zadeva nosnice. Kakor bi njuhal same cvetlice, se mu zdi.

„Oh, tako je, kakor da se sprehajajo mimo mene samo lilije... in gartrože...“ je rekel sam pri sebi. „Kakor da sem v cerkvi, tako je to mesto vse v lučih in lepe gospe so kakor svetniki. V teh oknih pa je kruha vse polno in mesa in jabolk. In oblek, kakšnih oblek?“

Zateglo in pojoče je odmevalo po ulici:

„Politikaaa... Vremeee...“

„To so tisti dečki“ se je zdajci spomnil. „Že služijo kruh.“

Pristopil je k dečku.

„Ali bi lahko tudi jaz prodajal?“

Deček ga je pogledal.

„Ti?“

Marko je pokimal.

„Ne sprejmejo,“ je odgovoril deček.

„Kako ne sprejmejo?... Tebe so pa sprejeli?“

Deček ni vedel, kaj bi rekel. Nato pa se je spomnil, da treba prodajati časopise in ne razgovarjati in je odhitel dalje, ne zmenivši se za Marka in kričal:

„Politikaaa... Vremeee...“

Marko je gledal za njim.

„Zakaj ne sprejmejo? Ni mi hotel povedati.“

Ustavil je drugega dečka.

„Kje se dobijo časopisi, da bi prodajal?“

Deček je odgovoril:

„Prodajal bi rad?“

„Moram zaslužiti,“ je odgovoril Marko. „Mama je lačna.“

(Dalje.)

Cvetko Kristan:

WILHELM LIEBKNECHT.

(1826—1900).

29. marca t. l. je preteklo sto let od dné, ko je bil rojen v zapadnonemškem mestecu Giessen, Wilhelm Liebknecht, eden od najbolj popularnih ustanoviteljev in voditeljev nemške socijalne demokracije v preteklem stoletju.

Njegova mladost spada deloma v predmarčno dobo, deloma pa že tudi v revolucijski leti 1848 in 1849. Visokošolska leta je preživel mladi Wilhelm v Giesenu, Berlinu in Marburgu, kjer ga je takratno burno življenje napravilo revolucionarjem. Že l. 1846. se je smatral za komunista. V jeseni 1847. leta ga najdemo kot učitelja na fröbelovi vzorni šoli v Zürichu. Ali na učiteljskem mestu ni vztrajal.

Komaj je zaznal o februarški revoluciji, je že odhitel v Pariz, da se tam bori za svobodo. Stopil je v Herweghovo legijo. Ko pa se je ta podala na znani svoj pohod v Nemčijo, ga najdemo z več prijatelji na jesen 1848 udeleženega pri Struvejevi vstaji v Badnu. Ali vstaja je bila kmalu zatrta in Liebknecht se je le s težavo rešil, da ni bil ustreljen po prekem sodu. Pobegnil je v Švico, kjer je prebil vsled vstaje enajst mesecev v preiskovalnem zaporu v Freiburgu. Ko bi se pa imela maja l. 1849 vršiti proti njemu po-

rotna obravnava, je v Badnu izbruhnila vstaja iznova in porotniki so ga brez razprave oprostili. Zopet svoboden, se je pridružil „Društvu za odločen odpor“, ki ga je vodil Struve. Najskrajnejša leвица revolucionarjev se je sprla z zmernejšo strujo pod Brentanom, tedanjim „diktatorjem“ Badna, in ko so Liebknechta osumili, da je nameraval atentat na Brentana, so ga vtaknili v ječo v Rastattu. Iz ječe izpuščen se začne boriti za „državno ustavo“. Pruske čete pod vodstvom princa Viljema (poznejšega kralja in cesarja Viljema I.) so udušile po junaškem odporu vstajo. V tem boju je sodeloval Liebknecht kot „vojak revolucije“ in je ubežal smrti s Strujejem in njegovo soprogo le s težavo.

Nastopila so leta izgnanstva. Najprej je živel življenje emigranta v Ženevi, nato pa je bil v dvomesečnem zaporu v Freiburgu, ker je bil od njega sklicani kongres delavskih društev smatran za zaroto in poizkus vstaje. Podal se je nato v London. In tu se je začelo zanj novo življenje. Beda, lakota, pomanjkanje. V Ženevi je spoznal Liebknecht Engelsa, v Londonu pa Karla Marxa, čigar prijatelj je postal. In prejšnji meščanski revolucionar je postal sedaj vnet razširjevalec Karl

Marxovega znanstvenega in svetovnega nazora. Liebknecht je preživel tu sebe in družino s časnikarstvom in poučevanjem, potem ko se je potegoval brez uspeha za službo pismošose. Po razcepu v tamošnjem komunističnem društvu se je priključil popolnoma skupini Karla Marxa.

Kralj Viljem je ob svojem nastopu proglasil splošno pomiloščenje in Liebknecht se je vrnil v Nemčijo. Prevezel je tu uredništvo lista „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“. Med tem pa se je začela Bismarckova doba. Ko je Liebknecht videl, da ga Bismarck namerava podkupiti in spremeniti s tem smer lista, kakor je to storil že z ustanoviteljem lista Augustom Brassom, je izstopil iz uredništva in prekinil vse zveze z „agenti in plačanimi slugami plemenitega gospoda Bismarcka.“ Beda se je zopet vrnila na njegov dom. S pisanjem člankov za inozemske liste je preživel sebe in svojo rodbino... Bilo je to v dobi lassallovstva, in dasi član lassallove delavske zveze, ni bil njen prijatelj. Napadal je seve režim Bismarckov, ki ga je zato začel preganjati. Liebknecht je bil l. 1865 izgnan iz Pruske in se je nastanil v Leipzigu. L. 1867 je predsedel vsled nedovoljenega povratka v Berlin, tri mesece v ječi.

Sedaj je postal Leipzig mesto, kjer je Liebknecht razvil svoje delovanje in postal kot pravi Kurt Eisner: „pravzaprav edini ustanovitelj demokratično-socialističnega gibanja“. Bil je tu boj proti ujedinevalni politiki Bismarcka in proti Lassalovi „bismarckovski socialni demokraciji“ (Schweitzer in tov.). Na zboru v Chemnitzu se mu je posrečilo združiti organizirano saško delavstvo na demokratsko socialističnem programu. 1867. leta je bil izvoljen v severo-nemški državni zbor, 1868. leta je prevzel uredništvo v Leipzigu izhajajočega glasila ljudske stranke „Das Demokratische Wochenblatt“. Razvil je tu svoj program: „Kolikor se stvar tiče obeh perečih dnevnikih vprašanj, nemškega in delavskega vprašanja, stremimo mi za nemško ljudsko državo, v kateri naj bodo združena pod skupnim praporom svobode vsa plemena velike domovine in mi se bomo borili na smrt in življenje proti oni uničujoči politiki, katere končni cilj je povečanje Pruske in zmanjšanje Nemčije. V socialnem vprašanju bomo brezobzirno nastopili za delavske pravice in bomo

delovali z vso silo za gospodarsko osvoboditev delavskega razreda.“ Stališče, ki ga je z Beblom zavzel l. 1870/71 proti nemško-francoski vojni, dovoljno priča o njegovih nazorih. Ker je proglašal Nemčijo za povzročiteljico vojne, si je nakopal pri režimu sovraštvo. Ali njegova setev je prinašala že uspehe. L. 1869. se je (menda na njegovo vzpodbudo) ustanovila „Socialno demokratična delavska stranka“ v Eisenachu in čez nekaj let so dobili Eisenachovci pri državnozborskih volitvah že 50.000 glasov in Liebknechtov list „Der Volkstaat“ je imel vedno več naročnikov. L. 1872 je bil obsojen v leizdajniškem procesu proti njemu, Beblu in Hepneru na dveletno trdnjavsko ječo. To je seveda še povečalo njegov vpliv.

L. 1875 so se združili v Gothi Lassallovci in Eisenachovci v enotno „Nemško socialno demokratično stranko“ in tako so dobili dve leti pozneje pri državnozborskih volitvah socialni demokratje že 600.000 glasov. Leipziški „Vorwärts“, kakor se je zvalo sedaj od Liebknechta urejevano strankino glasilo, pa je imel 12.000 naročnikov. Bismarck izda „socialistični zakon“ in začne najljutejšo borbo proti socialistom.

In ko si je l. 1879 v saški dež. zbor izvoljeni Liebknecht zopet nakopal sovraštvo, je bilo proglašeno nad Leipzicom obsedno stanje. Liebknecht in Bebel sta se z begom rešila v Borsdorf. Od tod se je vršil sedaj glavni boj proti Bismarckovemu sistemu. Po odpravi „socialističnega zakona“ se je Liebknecht l. 1890 preselil v Berlin. Tu je deloval pri „Vorwärtsu“ in kot državnozborski poslanec do svoje smrti 7. avgusta 1900.

Poročen je bil Liebknecht dvakrat. Prvič z Ernestino Landoldt, s katero se je seznanil v freiburški kaznilnici. Ta mu je umrla, ko je, že bolna, izvedela v letu 1867 za njegovo obsodbo na trimesečni zapor. Sam pripoveduje o tem v svojem prvem govoru v severonemškem državnem zboru: „Vrnil sem se domov in našel svojo ženo umirajočo — ona je umrla in tisti, ki so me izgnali, ki so uničili mojo rodbinsko srečo, imajo na vesti smrt moje življenske tovarišice.“ Druga soproga, njegova sorodnica Natalie Reh, mu je rodila 5 sinov, katerih najstarejši Karl je padel kot mučenik nemške revolucije l. 1918.

Poslanec je bil Liebknecht v deželnem zboru Saške od l. 1879 do 1886 ter

l. 1889, v nemškem državnem zboru pa 1867—1870, 1874—1887 ter 1888 do smrti.

Bil je dober govornik, pisatelj, organizator, agitator in vodja. Svoje govore je tudi izdajal. Zanimiv je dogodek iz nedavnih dni, ki bodi tudi prispevek h kulturni zgodovini Ogrske. Nek njegov govor iz 70. let, je bil — namreč — l. 1914 na Ogrskem objavljen. Budimpeštansko kraljevsko državno pravdnništvo je pa šele l. 1924 našlo v tem govoru „dejstva, ki povzročajo razredno sovraštvo.“ Navpravo je preiskavo in odredilo konfiskacijo v l. 1914 natisnjene govora. Proti temu je protestiral uradno postavljeni kurator. Obravnava je bila določena na 23. februarja t. l. in na njo je bil povabljen potom javnega razpisa Wilhelm Liebknecht, da naj brani konfiskacijo svojih pravic. Ker pa že 25 let mrtvi Liebknecht seveda ni prišel, ni preostalo ničesar drugega, da so slavni kraljevski sodniki v Budimpešti morali potrditi konfiskacijski sklep prve instance —

Wilhelm Liebknecht je bil kakor že omenjeno, eden od največjih ustanoviteljev in voditeljev socijalne demokracije sploh. Kot govornik in agitator je poštoval v Francijo, Avstrijo, na Angleško, v Ameriko in Belgijo ter si znal tu povsod pridobiti simpatij med zavednim delavstvom. Njegov razum, znanje jezikov in bister pogled so mu služili po-

sebno na delavskih mednarodnih kongresih, kjer je bil vedno tolmač in posredovalec med odposlanci mednarodnega organiziranega proletarijata.

Bolje njegovega bistva in hotenja — ne bomo mogli nikdar izraziti, kakor je to storil sam v govoru na veleizdajniškem procesu l. 1872. Dejal je:

„Že v mladosti sem sežigal ladje za seboj in od tedaj sem se neprestano boril za svoja načela. Svojih osebnih koristi nisem iskal nikdar; kjer je bilo treba izbirati med mojimi interesi in načeli, se nisem nikoli obotavljal žrtvovati svojih interesov... Jaz nisem noben deželni hlapec konspiracije, niti kak poklicni zarotnik. Imenujte me radi mene „vojaka revolucije“ — proti temu nimam ničesar. Dvojni ideal sem imel pred očmi že od mladih let: svobodno in edino Nemčijo ter emancipacijo delovnega ljudstva, kar se pravi odstranitev razrednega gospodstva, kar naj ima enak pomen kot osvoboditev človeštva. Za ta dvojni cilj sem se bojeval po svojih najboljših močeh in zanj se bom bojeval, dokler bom dihal. To zahteva dolžnost...“

Dasi so se po svetovni vojni precej spremenili odnošaji med delavstvom, sta ostala spomin in ime Wilhelma Liebknechta med svetovnim delavstvom še vedno živa in svetlo žareča.

A. K.:

O POČETKIH SOCIJALISTIČNEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM.

II.

V tisti dobi, ko so v Ljubljani ustanovili po dunajskem vzoru delavsko izobraževalno društvo, se je na Dunaju nahajalo delavsko izobraževalno društvo pred — razpustom. 27. julija 1870 je vlada razpustila delavsko izobraževalno društvo ter strokovna društva zidarjev, kolesarjev, izdelovalcev instrumentov, zlatarjev, kovinskih livarjev itd. Rekurz je bil 16. decembra 1870 zavrnen.

Naraščajoče delavsko gibanje je prišlo namreč pri cesarju Francu Jožefu I. v nemilost. V kronski seji 11. julija 1868, ki se je vršila pod predsedstvom cesarja, je ta zahteval, da se proti vsem delavskim prireditvam najenergičnejše postopa...

Razume se, da so dunajski delavci šli takoj na delo, da ustanove novo društvo. Oblast jih je odbijala, po trikratnem poskusu se je morala le udati in je 30. oktobra 1870 potrdila pravila novega društva, katerega ustanovni zbor se je vršil 13. novembra 1870 ob udeležbi 2000 ljudi.

August Bebel je poslal pismeni pozdrav.

Hohenwartovo ministrstvo je sicer amnestiralo v februarju 1871 skoro vse delavske agitatorje, ki so bili dotodaj obsojeni, tako tudi obsojene kolovodje Oberwinderja, Scheu-a, Mosta in tovariše, ali je vseeno strogo zasledovalo in preganjalo delovanje soc. dem. organizatorjev, zlasti je brezobzirno šupiralo inozemce. Delavske organizacije so nadzo-

rovali organi policije, ki ji je takrat bila prepuščena vsa socijalna politika v Avstriji. Deželni šefi so morali točno poročati o vseh tozadevnih pomembnih dogodkih.

6. aprila 1871 poroča deželni predsednik vojvodine Kranjske, da je v Ljubljano dospel J o h a n n M o s t. Poročilo se glasi:

„3. t. m. je semkaj prišel Johann Most, ki pravi, da je knjigoveški pomočnik, pa je gotovo identičen s proslulim agitatorjem iz Gradca. Takoj je stopil v zvezo s člani delavskega društva, katerim se je predstavil kot delavski agitator, ki je bil lani radi delavskega gibanja obsojen na 4 leta ječe, ali je letos vsled amnestije že izpuščen. Sporočil je krožku, v katerega je vstopil, da potuje okrog po nalogu pariških revolucionarjev, da pridobi v sporazumu s prijateljem Scheu-em delavski razred za nauk socijalno demokratične Univerzal-republike in da jih pripravi za akcijo, ki se v kratkem prične. Vlada se mora vreči, splošna glasovalna pravica vpeljati, sedanje posedujoče in vladujoče razrede v komunističnem zmislu odstraniti, na njihovo mesto pa postaviti vlado delavcev, da pridejo tudi ti tako k vladi in premoženju in sploh na položaj, ki jim odgovarja. Priporočal je čitanje časopisa „Volks-wille“ in obljubil je, da pošlje več podob voditeljev svoje stranke.

Most je imel namen, da bo govoril na splošnem delavskem shodu, ki je bil sklican na 3. april, ali ta shod je bil po § 6. zborovalnega zakona prepovedan. Prepovedi so se sklicatelji brez glasnega ugovora pokorili. Most in njegovi maloštevilni pristaši pa so hoteli to prepoved izigrati in so namerjali v manjših razgovorih delati propagando za socijalno demokratično teorijo. Hoteli so 4. aprila v več manjših gostilnah improvizirati predavanja, ali zadeli so povsod na ovire, ki jih je napravila policija čisto na tistem, tako da so ob polnoči opustili svoje namere. Nekaj tukajšnjih novih prijateljev Mostovih je osumilo čisto neosnovano, da je izdajalec društveni načelnik Arko, ki posredno kviri vse namere Mostove in so ga na javnem prostoru prijeli radi tega, radi česar je podal Arko še tisto noč svojo resignacijo na mesto načelnika delavskega društva in je pismeno naznanil svoj izstop iz društva. Most je videl, da ni mo-

goče v takšnih okoliščinah započeti agitacijo z uspehom in je odpotoval z opoldanskim vlakom v Trst, kjer je — kakor se mi je sporočilo — isto namerjal in kamor je že pred njim prispel njegov prijatelj M. Gehrig in započel s pripravljalnimi pogovori.

Da deluje Most kot poslanec socijalno demokratične stranke, se vidi iz pisma, ki ga je pisal načelstvu tukajšnjega delavskega društva in ki ga spodaj v prepisu prilagam.

Kakor hitro je Most odpotoval v Trst, sem aviziral o tem tamošnjega gospoda namestnika in ker se Most v omenjenem pismu hvali, da je imel s svojo agitacijo uspehe na Koroškem in Štajerskem, sem tudi to pismo sporočil tamošnjima deželnima šefoma.“ (Glej: Brügel str. 85/II.)

Pismo, ki ga je Most pisal v Ljubljano 30. marca 1871 se glasi:

Prijatelji in sodrugi!

Dovolite mi, da govorim z Vami odkrito, pošteno besedo. Iz Vašega letnega poročila sem spoznal, da komaj slutite ono veliko delavsko gibanje, s katerim se sedaj ves kulturni svet neprestano peča. Sklenil sem zato, da pridem k Vam v ponedeljek 3. aprila. Ostal bom pri Vas tri dni. Ako bo mogoče v teh dneh napraviti kak shod, bilo bi mi najbolj ljubo. Na vsak način pa mi poleg tega omogočite, da bom mogel vsak dan predavati v društvenem lokalu in skrbite za čim večji obisk.

Vidim, da imate dobro voljo, samo manjka vam pravilno spoznanje in to bi rad v Vas vtisnil. Posrečilo se mi je že, v vsem Štajerju in vsej Koroški delavce speljati na pravo pot, menda ne bo tudi v Ljubljani drugače, za kar mi je porok zdrav zmisel, ki ga ima delovno ljudstvo po celi Avstriji.

S socijalno demokratskim pozdravom vedno Vaš

Johann Most l. r.

Kmalu nato (5. maja 1871) je dunajska policija sporočila ministrstvu za notranje zadeve, da je Johann Most izgnan iz vseh kraljestev in dežel, ki so zastopane v državnem zboru.

Kdo je bil Johann Most?

Po stenografskem zapisniku, ki je obelodanjen v knjigi „Der Wiener Hochverratsprozess“ (str. 374 in naslednje) je govoril sam o sebi: „Sin sem vladnega

tajnika Jožefa Mosta v Augsburgu; po dokončani ljudski šoli sem se izučil knjigoveštva in sem kot knjigoveški pomočnik delal v Frankfurtu na Meni, Stuttgartu, Karlsruhe, potem na Westfalskem in Meklenburškem, v Švici (Zurich, Neuenburg), nakar sem prišel v Avstrijo. V Švici sem bil član delavskih izobraževalnih društev, ki so sprva bila na strani Schulze-Delitzschevih načel, kasneje pa so jih zavrгла kot prazna in slaba. V Švici je 60 takih društev, ki so pravzaprav eno in ki imajo sedaj vodstvo v Ženevi in je njih glasilo „Felleisen“.

Na vprašanje senatnega predsednika: „če so načela delavcev vseh dežela ena in ista“, je odgovoril Most: „Da. Osvoboditev delavcev izpod pritiska kapitala.“

O Mostu je v tem procesu predsednik navajal v utemeljevanju obsodbe (5 let težke ječe!):

„Most se je pri končni razpravi pokazal očitno kot republikanec. Njegovi javno izrečeni govori in spisi, ki so bili pri njem najdeni, dihaajo sovražstva proti obstoječemu državnemu redu. Je nenavadno duhovno čil in ojster ter ima odločen značaj.“ (str. 829).

Razumemo lahko, da je bil prihod in bivanje takega moža v Ljubljani dogodek prve vrste tako za one zgoraj kakor za tiste, ki jim je bil namenjen. Most je bil eden glavnih pobornikov v takratnem radikalnem krilu delavskega gibanja.

*

Informativen je dopis, ki ga je kranjska deželna vlada poslala konec l. 1872 na Dunaj:

„Z ozirom na vspodbudo, da pospešujemo samopomočna društva delavcev, bodi poudarjeno, da je v tem pogledu obrniti pazljivo premostrivanje le glavnemu deželnemu mestu, ker delavskih elementov na deželi ni, ne kvalitativno in ne kvantitativno. S tem pa ni rečeno, da odposlanci delavskega gibanja mogoče ne napravljajo tudi tu poizkusov, da vsejejo zrna, ki naj se pozneje razvijejo, vendar pa bo na mestu — četudi je tu za take težnje kar najmanj tal — predvsem stroga policijska čuječnost, ki bo vsakojake odredbe in priprave uredila.“

Čilo in živahno društveno življenje se more le tam pričakovati, kjer se dovolj živo občutijo potrebe po skupnosti in

v tistih elementih, ki so tu; radi česar je nujno, da se tozadevna sredstva po možnosti prilagodijo tistim družabnim slojem in njihovem razvoju. Kar se tiče ustanavljanja delavskih društev po deželi, se zdi, da dosedanje izkušnje potrjujejo pravkar tu izrečeno naziranje.

Proti koncu l. 1869 je nastalo v deželnem mestu delavsko izobraževalno društvo z namenom, da varuje duševne in gospodarske delavske interese. Bilo je 90 članov, glavno pomožno osebje male obrti in male industrije. Društvo, ki nima nikakršnega temeljnega premoženja, je šteló l. 1870 le 68 članov.

Delavnost društva je komaj opaziti, in bi najbolj gotovo obstojalo le še po imenu, če bi od časa do časa ne prišlo nekaj življenja po momentanem gibanju od zunaj. Dosedanja zborovanja so bila medla, obetajo pa biti bolj živahna.

V l. 1870 je to društvo ustanovilo podružnico za podporo bolnih in radi pogrebne umrlim članom s temeljno glavnico od 300 goldinarjev. V letu 1870 je prejelo 17 članov podpore v skupnem znesku 107 goldinarjev.

Kako malo se v teh krogih pozna in ceni ideja skupnosti po njeni dobrodelni strani, kaže okolnost, da ima ta podružnica prav malo pristašev. Sploh pa se opazuje, da so med delavci, ki jih je itak malo v glavnem deželnem mestu, že razne smeri, ki so na tem, da se ločijo druga od druge in ki jih je pripisati deloma tujemu vplivu, deloma onim posebnostim, ki temelje ali na obrtniškem kastovskem duhu ali pa v boljši vzgoji.

Katoliško pomočniško društvo, ki obstoji že več let v Ljubljani, je bilo spočetka številno, v l. 1870 pa je imelo le 28 članov s skupnim premoženjem v znesku 1310 goldinarjev.

Pekovsko preskrbovalno društvo, fragment starega cehovstva, z realnim premoženjem 6045 goldinarjev, je šteló l. 1870 le 16 članov in ni moglo niti vseh pekov v mestu združiti v zadruho.

Izobraževalno društvo tiskarjev je šteló l. 1870 41 članov in je l. 1871 ustanovilo bolniško in potovalno podporno blagajno s temeljno glavnico 1000 goldinarjev. Tudi to društvo je doslej le malo delovalo.

V vseh teh društvih je zelo malo izobraževalnih elementov; pa tudi na kako kvantitativno pomnožitev

svojih množic ne morejo tako dolgo računati, dokler se ne bo industrija razvila v tej meri, za kar pa ni še nobenega izgleda.

V ostalem delu dežele pa ne obstoje ta čas nobena delavska društva in nobeni delavski elementi, ki bi bili vredni omenitve, razen oni, ki so zaposleni v rudarskih in plavžarskih podjetjih. Če se tudi ne oziramo na to, da skrbe ta podjetja za delavske hiše, bratovske skladnice in celo deloma za rudniške šole, največ s posebno pomočjo delodajalcev, ni pravzaprav pomožnega osebja te industrije šteti med one delavske sloje, ki kažejo nagnenja, da se polastijo socialnega vprašanja.

Največ od teh jih spada med podeželsko prebivalstvo, ki ima nekaj posestva, četudi le prav majhno, in prav v tem tiči vzrok, da bo težko v njih kaj razumevanja za kako takozvano socialno gibanje.

Iz teh vidikov bi bilo zaenkrat delovati za tem, da se ustanovi zavetišče za delavske otroke do 12 let, ki bi bilo zvezano z veliko obrtno šolo. Obenem pa bi se moralo dati onim društvom, ki podpirajo in skrbe za bolne in onemogle delavce, precejšnjo pomoč.

Sicer pa po eni strani ni poteškoč, ki se takemu nagibu za v naprej kažejo, podcenjevati. Po drugi strani pa se zdi, da je začeti z inicijativnim razgovorom z večjimi delodajalci, kar se zdi kot pravo sredstvo; ako ta razgovor uspe, se bodo

napravili nadaljni koraki zaradi bolniško podpornih društev.“ — —

Deželni predsednik vojvodine Koroške je z dopisom 14. febr. poročal, da po njegovih opazovanjih ni koroško delavstvo z internacijalo v nobeni direktni zvezi; obstojajo tu delavska društva, in sicer delavsko izobraževalno društvo v Beljaku, potem delavsko izobraževalno in bolniško podporno društvo fužinarjev za Prevalje in Guštanj ter delavsko izobraževalno društvo v Hüttenbergu. V Celovcu je več strokovnih društev. Voditelji so Elgitz, fotograf Rudolf Ulrich, brivski pomočnik Prešern in krojač Karl Kraus.

Prvi pripada zmernim in ima pristaje med pametnim delom delavstva, zadnji, ki imajo velik vpliv na delavsko stranko, pa pri vsaki priložnosti kažejo socialno demokratične tendence in so prešinjeni sovraštva do posedujočih.

Deželni predsednik obljubuje, da bo posvečal delavskemu gibanju vso pažnjo.

Štajerski deželni predsednik je le na kratko poročal 7. aprila 1872, da se mu zdi, da imajo tamkajšnji delavci zveze z generalnim svetom Internacionale v Londonu, in da secesija ekstremne avstrogrske delavske stranke ni našla odziva... (Dalje prih.)

Dr. Ernst Grünfeld:

DUHOVNE KORENINE ZADRUGARSTVA.

(Dalje.)

II.

Udejstvovanje krščansko socialne reformne misli najdemo prav na zanimiv način v neki drugi deželi, kjer je kapitalistično meščanstvo doseglo že precej visoko stopnjo moči, namreč v Angliji in na Škotskem.

Razvoj krščanskega socializma seveda ni omejen na Anglijo. Celo nastal je v Franciji; kajti poraz puritanskega (sektarskega) krščanstva iz časov Cromwella, — genialni spisi Plockboyja in Bellerja — je ostal neposredno brez uspeha, in spise omenjenih mož je najbržeje še-le Owen spravil v kontakt z združnim gibanjem. Tako je evangeljska Anglija prevzela krščanskosocialno misel iz katoliške Francije.

Znameniti ustanovnik razvojno-zgodovinskega socializma, grof de Saint Simon je bil, ki je po splošnem propadu starega političnega sveta, takozvanega ancien regime, izražal zahtevo po novi religiji, ki naj v se prevzame „novo krščanstvo“ in novega duha industrijalizma. V središču te nove religije naj bo misel asocijacije, to je zedinjenje človeka z novimi organizacijskimi oblikami. Ta tako plodovita misel je kmalu napolnjevala vse glave, čeprav je tisti, ki jo je vrgel v množice, umrl v bedi l. 1825. Ali ni se poželjivo sprejela samo misel asocijacije, ampak tudi ona, ki je govorila o zvezi rešilnih poskusov socialnega vprašanja s krščanstvom; in cela vrsta francoskih pisateljev je to idejo iz stališča

svobodno-religioznega katoliškega stališča propagirala, zlasti znani abbé de Lammenais in Buchez, ki ga poznamo kot ustanovitelja prve produktivne zadruga.

To misel socialne misije krščanstva in pomena novega organiziranja gospodarstva kakor tudi prve izkušnje francoskih produktivnih zadrug je prineslo nekaj Angležev, ki so pripadali izobraženejšemu meščanstvu in bili pripadniki svobodnih poklicev domu v Anglijo, kjer so že mnogo let sem delovali za tem, da omilijo revščino v velemestu Londonu tako z dobrotelstvom kakor z pedagogiko in prosveto. Najvažnejši možje, ki so kmalu zbrali krog sebe precejšen krog pristašev, so bili duhovna Maurice in Kingsley (znani romanopisec), odvetnik Ludlow, Hughes in Ed. Vansittart Neale. Vsled dejstva, ker so priznavali kraščanstvo in bili sploh humani ljudje, so smatrali, da je njih dolžnost, da pomagajo prav osebno vsem onim, ki so v mladih angleških centrih prišli v slab gospodarski položaj in bili potrebni pomoči. Mobilizirali so v to svrhu vest posedujočih in izobraženih, ki so bili seve daleč od tega, da bi se zanimali za usodo proletarijata, tega novega razreda, ki se ga je smatralo za trumo bednih in ubogih.

Socijalen program so dobili ti krščanski socialci (kakor so se pozneje imenovali) še-le z omenjenimi francoskimi idejami.

Krščanski socialci so se začeli pečati z združnim gibanjem, ki se jim je zdelo kot od pomoč za vse socialno zlo, sevè pri tem niso pozabljali, da je za to delo potrebna vzgoja ljudi za nesebičnost. Ko se je izkazalo pozneje, da gre pretvoritev industrijskih tovarov v produktivne zadruga počasi, so se začeli pečati ti ljudje z idejo, da bi bili delavci deležni na dobičku pri delu v industriji. Pozneje so se udeleževali tudi v konzumno-združnem pokretu, ki pa ni izšel iz njih miselnega kroga, ali našel je v njih svoje navdušene prijatelje in voditelje, ki so ga preželi s svojim duhom.

Tako je prišlo do tega, da združuje v sebi angleško združništvo, ki obstoji danes skoro povsem iz konzumnih društev, tako silne etične, krščanske in vzgojevalne moči in da je od početka našlo vse polno prijateljev v tzv. višjih razredih in da je danes — ko je čisto v službi proletarijata — tako malo razredno-borbeno kakor je istotako malo razredno-borben velik del britanskega delavskega gibanja. (Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Majsko slavlje. Vlada je prepovedala slaviti prvi maj tako kot so si ga delavci želeli. Vendar se je vršila proslava delavskega praznika povsod več ali manj sijajno. V Ljubljani n. pr. je bil predvečer z „Delavsko akademijo“ prav srečno zamišljen. Ljubljanski delavski pevski zbori (Grafika, Cankar in Del. glasbeno društvo) so se potrudili, da vlijejo delavstvu ljubezen do lepega petja. Na 1. maj so v dramskem gledališču igrali izborno angleško delavsko igro „Borbo“, ki je značilna zlasti za sedanjo dobo.

Izšli so razni majski spisi:

Združene strokovne organizacije so izdale svoj majski spis (str. 48), ki je prav zanimiv po vsebini. Cena 5 Din.

Bernotova sekta je izdala „majski spis“, ki je seveda tudi to priložnost porabila za osebne napade na Kristana in vse one, ki niso za sektarjenje. Ubogi zaslepljeni, ki niti ob takih prilikah ne morejo biti neosebni.

Grupa okrog „Kmečko-delavskega lista“, ki je bil za prvi maj prepovedan, je izdala tudi svoj majski spis s precej pestro vsebino, ki je bil tudi zaplenjen.

„Delavska Politika“ je prinesla v majski številki tri-štiri članke o pomenu prvega maja.

— „Delavec“, „Ujedinjeni železničar“ in „Ženski list“ so izšli v slavnostni obliki.

„*Svoboda*“ je izšla kot dvojna številka z majsko vsebino. — Tudi narodno-socialni „*Kladivar*“ (glasilo nar. soc. mladine) je bil za prvi maj primerno urejen. — Kakor je videti: na vseh straneh težnja, da se delavski praznik kar najbolj dostojno proslavi. Kako veličastno pa bi se proslavil ta velepomembni dan, če bi se vse moči v delavskih množicah združile in nastopile enotno tako na zunaj kot na znotraj?!

Avgust Šenoa: Kmečki punt. Poslovenil Joža Glonar. Ljubljana 1926. Založba in tisk J. Blasnika nasl. — Znana knjiga hrvatskega romanopisca Avgusta Šenoa: „Seljačka buna“ je izšla v novem prevodu dr. Jože Glonarja ob 350letnici smrti Matije Gubca, „kmečkega kralja“ ter voditelja slovenskih in hrvatskih upornikov proti nenasitnim grajščakom, zopet v slovenščini. Stara izdaja je že pošla in nova bo gotovo dobrodošla. Povest, ki ima kot svojo snov kmečke upore pod Matijo Gubcem v 16. stol., je lepa slika tedanjega življenja in se bo priljubila našemu ljudstvu. Obsega 464 strani in stane Din 25. Dobiva se po vseh knjigarnah in pri založniku: Tiskarni in litografiji J. Blasnika nasl. d. d. v Ljubljani, Breg 12.

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta 5

Delniška glavnica dovoljena D 5,000.000.

Delniška glavnica vplačana D 4,000.000.

SPREJEMA hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun.

IZVRŠUJE kulantno in vestno vse bančne posle in finančne transakcije.

OBREŠTUJE zelo ugodno; po dogovoru.
POSOJUJE proti zadostni varnosti zadrugam in zadrugarjem po zmerni obrestni meri.

Zadruge in zadrugarji se obračajo v vseh slučajih, ki se tičejo denarnih vprašanj, na

Zadružno banko v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5

Splošno kreditno društvo

Ustanovljeno leta 1898

v Ljubljani

Ustanovljeno leta 1898

registrovana zadruga z omejeno zavezo

Sprejema **HRANILNE VLOGE** na tekoči račun in na hranilne knjižice. — Obreštuje po dogovoru.

Od leta 1912 je uprava v rokah zadružno-organiziranega delavstva.

Rezervni fond Din 50.000.—; Hranilne vloge Din 1,500.000.—
Deleži Din 50.000.—

Pisarna: ALEKSANDROVA CESTA ŠT. 5

Hranilne vloge sprejema v svoj hranilni oddelek in obreštuje najkulantnejše

KONZUMNO DRUŠTVO za SLOVENIJO

P. Z. Z O. Z.

Denar se more proti potrdilu vlagati v vsaki zadružni prodajalni ali pa direktno v Centrali, ali osebno ali po poštni hranilnici.

Poštna položnica se dobe v prodajalnah in v Centrali.

Za vloge jamči zadruga z vsem svojim premoženjem, ki je v 39 zadružnih prodajalnah, 4 gostilnah, 11 zadružnih domovih, v 2 posestvih in v vrednostnih papirjih prve vrste ter z zadružno garancijo članov, ki presega vsoto Din 5,500.000.—.

KONZUMNE ZADRUGE

so združitve konzumentov, ki imajo namen vse potrebščine za gospodarstvo v velikem nakupovati, eventuelno jih tudi izdelovati oz. pridelovati v svoji upravi ter jih oddajati iz svojih skladišč in prodajaln.

Vsakomur bo znano

da se blago v velikem bolj poceni kupi kot na drobno. Vemo pa tudi, da ni vsakomur mogoče blaga na veliko kupovati, zato se združujejo ljudje v zadruge, da se vse potrebščine skupno nakupijo in se v skupnem prostoru razdeljujejo. Razdeljevanje izvršujejo zaupniki, ali če je dela preveč za prostovoljce, izvršujejo to delo po zaupnikih določeni proti nagradi.

Načela konzumnih zadrug so :

-
1. Živila in vse potrebščine za življenje morajo biti dobre kakovosti in poštenih cen.
 2. Vse oddano blago je sproti plačati, ker dajanje na up je zlo, ki povzroča gospodarsko odvisnost.
 3. Uprava in gospodarstvo morata temeljiti na demokratični podlagi.
 4. Vsakomur naj bo mogoče udejstvovanje v združnem delu.
 5. Blago je vedno oddajati po tržni ceni.
 6. Enakopravnost vseh združnih članov; osebi, ne kapitalu gre veljava.
 7. Nabirati je nedeljivo združno premoženje.

Kako postanem član konzumnih zadrug?

Priglasiti se moramo v združni prodajalni, podpisati pristopno izjavo, vplačati pristopnino in se obvezati vplačati članski delež. Tam dobimo pravila, združne knjižice, koledarje, navodila itd.

V Sloveniji je najbolj razširjeno in najbolj poznano

Konzumno društvo za Slovenijo r. z. z o. z.

ki oddaja v 39 združnih prodajalnah najrazličnejše življenjske potrebščine. Centrala je v Ljubljani VII. v Združnem domu.

Telegrafski naslov KODES — Ljubljana. Telefon št. 178.